

ارزیابی همخوانی روش تدریس علم اقتصاد با اهداف آن در نظام آموزش عالی کشور

سه‌پند ابراهیمی پورفائز، دانشجوی دکترای اقتصاد، دانشگاه مازندران

Email: sahand.faez@gmail.com

چکیده

هر علمی را غایتی است و هدف از علم اقتصاد ارائه راهکاری برای افزایش سطح رفاه مردم است. انتظار از علم آموختگان اقتصاد در دو سطح کلان و خرد قابل بررسی است. در سطح خرد از آنها انتظار می‌رود که بتوانند با بررسی و مطالعه روندهای حاکم بر بازار، مسیر بهینه برای عملکرد بنگاه را ارزیابی و مشخص کنند. در سطح کلان نیز انتظار بر این است که دانش آموختگان علم اقتصاد بتوانند با ارزیابی متغیرهای مربوط به عملکرد کلان اقتصادی در کنار متغیرهای سیاسی و اجتماعی، سیاست‌های مناسب برای دستیابی به رشد و توسعه‌ای فراگیر و با ثبات را طراحی و ارائه کنند. نگاره حاضر با ارزیابی برنامه‌های درسی و آموزشی در دو سطح کارشناسی و کارشناسی ارشد در رشته اقتصاد و گرایش‌های مختلف آن سعی در سنجش کارایی این برنامه‌ها در دستیابی به هدف مشخص شده برای علم اقتصاد دارند. نتایج بررسی حاکی از آنست که نظام آموزشی حاکم فاقد پیش‌نیازهای لازم برای تعلیم و تربیت دانش آموختگانی است که با اهداف کلان و خرد آموزش علم اقتصاد همخوانی داشته باشند. از این رو روشی جایگزین (گرایش پژوهش محور) برای دستیابی به این هدف معرفی شده و اجزای مختلف آن مورد بررسی قرار می‌گیرند.

برای بررسی برنامه‌های درسی و آموزشی در سطح کارشناسی، واحدهای درسی در این مقطع بر مبنای کاربرد آنها به سه گروه کاربردی، محض و تحلیلی - تحقیقی تقسیم می‌شوند. سپس برای هر یک از سه گروه روش تدریس و عملکرد متفاوتی - متناسب با نوع درس - ارائه می‌شود. همچنین با مقایسه برنامه درسی و آموزشی مقطع کارشناسی در ایران با برنامه درسی و آموزشی و نظام ارزیابی دانشجویان در کشورهای توسعه یافته کاستی‌های این روش سنجیده می‌شود. در مقطع کارشناسی ارشد، نحوه توزیع واحدهای درسی، نحوه‌گزینش دانشجو، دروس پیشنهادی، اصلی و اختیاری بر حسب موضوع ارزیابی می‌شوند. در این ارزیابی علاوه بر محتوای هر درس، روش تدریس و سنجش دانشجو نیز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. همچنین نحوه تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و روش داوری آنها مورد نقد و بررسی قرار گرفته و با عملکرد کشورهای توسعه یافته مقایسه می‌شود. پس از آن روش پژوهش محور در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان بدیلی مناسب برای روش فعلی معرفی شده و اجزای مختلف آن از نظر کاربرد و کارایی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

کلمات کلیدی: علم اقتصاد، نظام آموزش عالی، گرایش پژوهش محور

۱. مقدمه

علم اقتصاد به طور معمول به صورت «علم تخصیص بهینه منابع محدود به نیازهای نامحدود بشر» تعریف می‌شود. این تعریف کوتاه و مختصر ابعاد مختلفی را در بر دارد. ابعادی که به دو سطح کلان و خرد قابل تقسیم هستند. در سطح کلان هدف از علم اقتصاد یافتن راهی برای قرار گرفتن جامعه در مسیر رشدی فراگیر و پایدار و همچنین دستیابی به توسعه پایدار در جامعه است. در مقابل در سطح خرد هدف از علم اقتصاد، تبیین راههای مدل سازی تعادل بهینه و پایدار در سطح بنگاه و در بازه‌های مختلف زمانی است.

علاوه بر اهداف غایی علم اقتصاد، با توجه به کارکردهای جنبی آن، اهداف دیگری نیز برای این علم -به ویژه در میان دانشجویان رشته اقتصاد- متصور است؛ اهدافی همچون به تعویق انداختن خدمت سربازی، کسب جایگاه اجتماعی بالاتر و یا افزایش فرصت‌های شغلی پیش روی دانشجو. این اهداف، هرچند ارزشمند، با اهداف غایی علم اقتصاد فاصله بسیاری دارند.

برای تأمین اهداف جانبی علم اقتصاد نیازی به تمرکز موشکافانه در مسائل مختلف اقتصادی نیست و با مدل تولید علم برونزا (شاهمرادی، ۱۳۸۱) می‌توان به این هدف دست یافت. این در حالی است که به منظور دستیابی به هدف غایی و اصلی علم اقتصاد -چه در سطح کلان و چه در سطح خرد- نیاز مبرمی به بازنگری در روش آموزش این علم در دانشگاه‌های کشور وجود دارد. در حالت دوم مدل تولید علم برونزا کارکرد بهتری از خود نشان می‌دهد (شاهمرادی، ۱۳۸۱). جالب اینکه پیگیری هدف غایی علم اقتصاد و به کار بستن مدل تولید علم برونزا منافاتی با اهداف جنبی آن ندارد. در حالیکه، مدل تولید علم برونزا از توان کافی برای دستیابی به هدف غایی علم اقتصاد برخوردار نبوده و همچنین اهداف جنبی علم اقتصاد را نیز به صورت سطحی برآورده می‌سازد.

در این نگاره سعی شده پس از بررسی موشکافانه هدف از تحصیل علم اقتصاد (بخش دوم)، ترکیب دروس ارائه شده در دانشگاه اصفهان -به عنوان دانشگاهی با مدل تولید علم برونزا- با مدرسه اقتصاد لندن -به عنوان دانشگاهی با مدل تولید علم برونزا- در مقطع کارشناسی مقایسه شده (بخش سوم) تا کاستی‌های نظام تولید علم برونزا نسبت به نظام تولید علم برونزا آشکار شود. سپس در بخش چهارم نحوه عملکرد دانشگاه مازندران در مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و در ادامه روش پژوهش - محور به عنوان بدیلی مناسب برای آن معرفی می‌شود. در نهایت نتیجه گیری می‌شود (بخش پنجم).

۲. هدف از آموزش علم اقتصاد

با گسترش تخصص‌گرایی و تفکیک علوم مختلف از یکدیگر و تجزیه‌ی هرکدام از این علوم به گرایش‌های متنوع، روش‌شناسی‌های گوناگونی در جامعه‌ی علمی شکل گرفتند. هر یک از این روش‌شناسی‌ها بر مبنای هدفی ایجاد شده‌اند که برای آن علم و رشته و گرایش خاص قابل تعریف است. علم اقتصاد نیز از این قاعده مستثنی نیست. این علم، همچون باقی علوم -چه علوم طبیعی و چه علوم انسانی و رفتاری، به محوریت هدف یا اهدافی شکل گرفته و روش‌شناسی آن نیز راهی برای تحقق این اهداف بدست می‌دهد.

متداول‌ترین تعریف از علم اقتصاد «یافتن راهی برای تخصیص منابع محدود به نیازهای نامحدود بشری» است. مبتنی بر این تعریف دو انتظار از دانش آموختگان اقتصاد می‌رود؛ یکی یافتن بهترین روش‌های تخصیص و دیگری ارائه‌ی روشی که از ثبات نسبی برخوردار باشد. به کارگیری روش‌هایی همچون تابع لاگرانژ^۱ و یا روش برنامه ریزی خطی در بهینه‌یابی توابع هدف در حضور قیود متعدد برای برآوردن اولین انتظار وارد کتاب‌های درسی اقتصاد شدند. به منظور دستیابی به هدف دوم - یافتن نقاط با ثبات - مباحثی همچون تعادل و تعادل پایدار به مباحث اقتصادی راه پیدا کردند.

یکی دیگر از اهدافی که علم اقتصاد به ویژه علم اقتصاد معاصر به دنبال آن است، دستیابی به شرایطی است که در زیرمجموعه‌ی مفهوم توسعه و رشد قرار می‌گیرند. بسیاری از مطالعات ۲۰ سال گذشته در علم اقتصاد به دنبال یافتن دلایل تفاوت میان مسیری بوده‌اند که کشورهای مختلف در طول تاریخ طی کرده‌اند. به طوریکه برخی در گروه کشورهای توسعه یافته و برخی دیگر در گروه کشورهای در حال توسعه قرار گرفتند (مانند نورث^۲، ۱۹۹۰؛ ۲۰۰۸ و رومر^۳، ۱۹۹۶).

ریشه‌ی توسعه - که از اهداف اصلی علم اقتصاد است - علاوه بر ساختار و رفتار اقتصادی و ماهیت مبنایی جامعه به شدت متأثر از تحصیلات و تفکرات اقتصادی غالب جامعه است (نقی‌زاده، ۲۰۰۶). یک جامعه برای رسیدن به توسعه، بیش از هر چیز نیاز به طراحی الگوی توسعه دارد. برای رسیدن به هر مقصدی نیاز به راهنمایی هست و غایت آموزش علم اقتصاد تربیت کردن این راهنمایان در مسیر توسعه است.

با همه‌ی این اوصاف، متقاضیان یادگیری علم اقتصاد در ایران - حداقل از دید دانشجویان این رشته - با هدف دیگری به تحصیل در این رشته مشغول می‌شوند. در ایران به طور معمول هدف از تحصیل در یک رشته خاص با هدف از ورود به دانشگاه اشتباه گرفته می‌شود. در طی سال‌های گذشته و با رسیدن ایرانیانی - که حاصل انفجار جمعیت دهه ۱۳۶۰ بوده‌اند - به سنین جوانی، تقاضا برای ورود به دانشگاه افزایش قابل توجهی داشته است. حال آنکه این تقاضا به طور معمول با یکی از اهداف زیر همراه بوده است:

- به تعویق انداختن ورود به خدمت سربازی برای پسرها
- دستیابی به موقعیت بهتر اجتماعی در امر ازدواج
- دستیابی به شرایط بهتر برای ورود به بازار کار

هیچ یک از اهداف ذکر شده با اهداف اصلی علم اقتصاد همخوانی ندارند. در حقیقت این اهداف با غایات هیچ کدام از رشته‌های دانشگاهی همخوانی ندارند. فضای دانشگاه از جمله مواردی است که تقاضا، عرضه‌ی خود را ایجاد کرده است. با توجه به اهداف دانشجویان از ورود به دانشگاه (حتی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری) ماهیت عملکرد نظام آموزشی نیز به سمت تولید علم برونزا میل پیدا کرده است (شکل ۱)

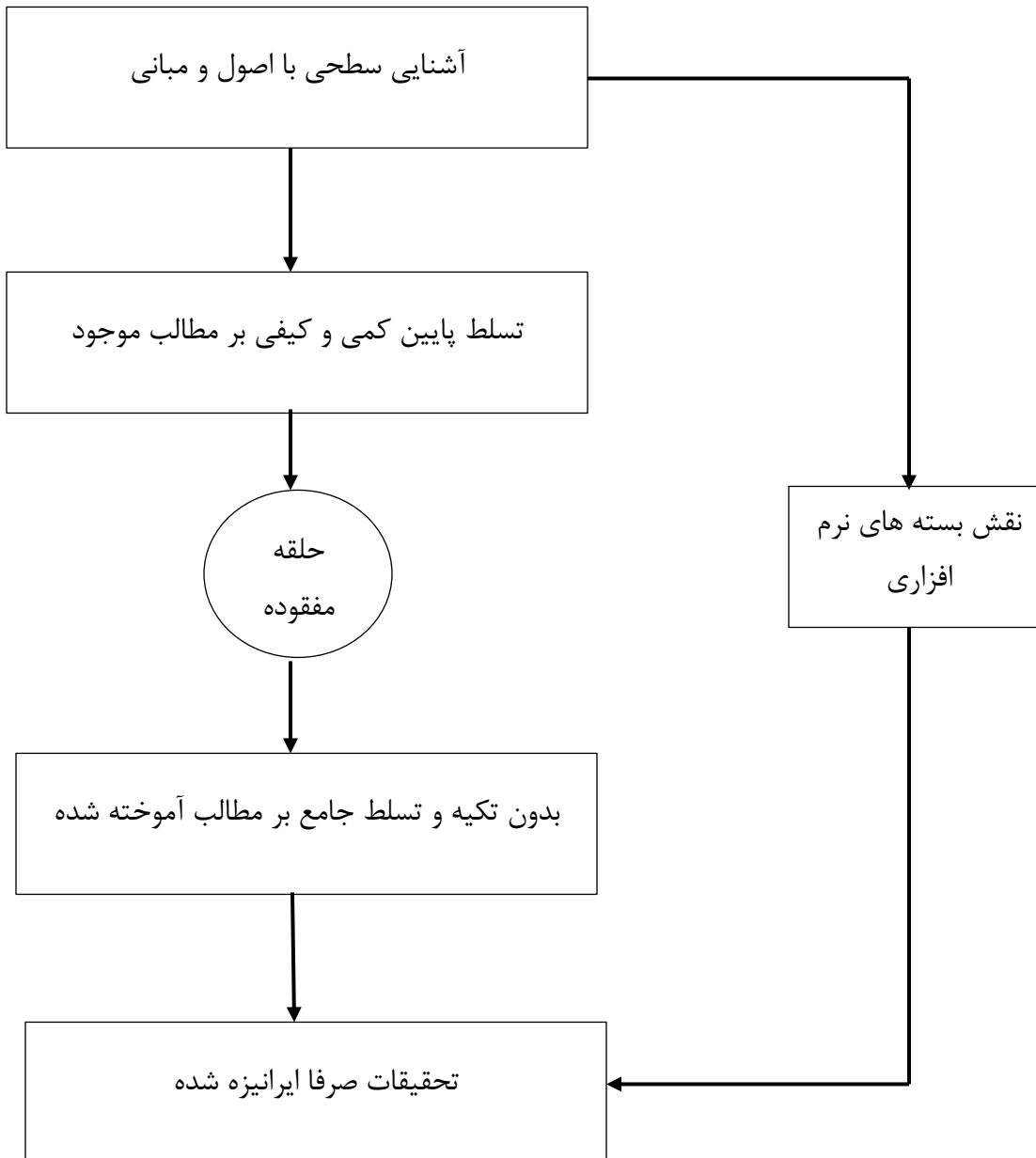
¹ Lagrange

² North

³ Romer

شکل 1: تولید علم برونزا

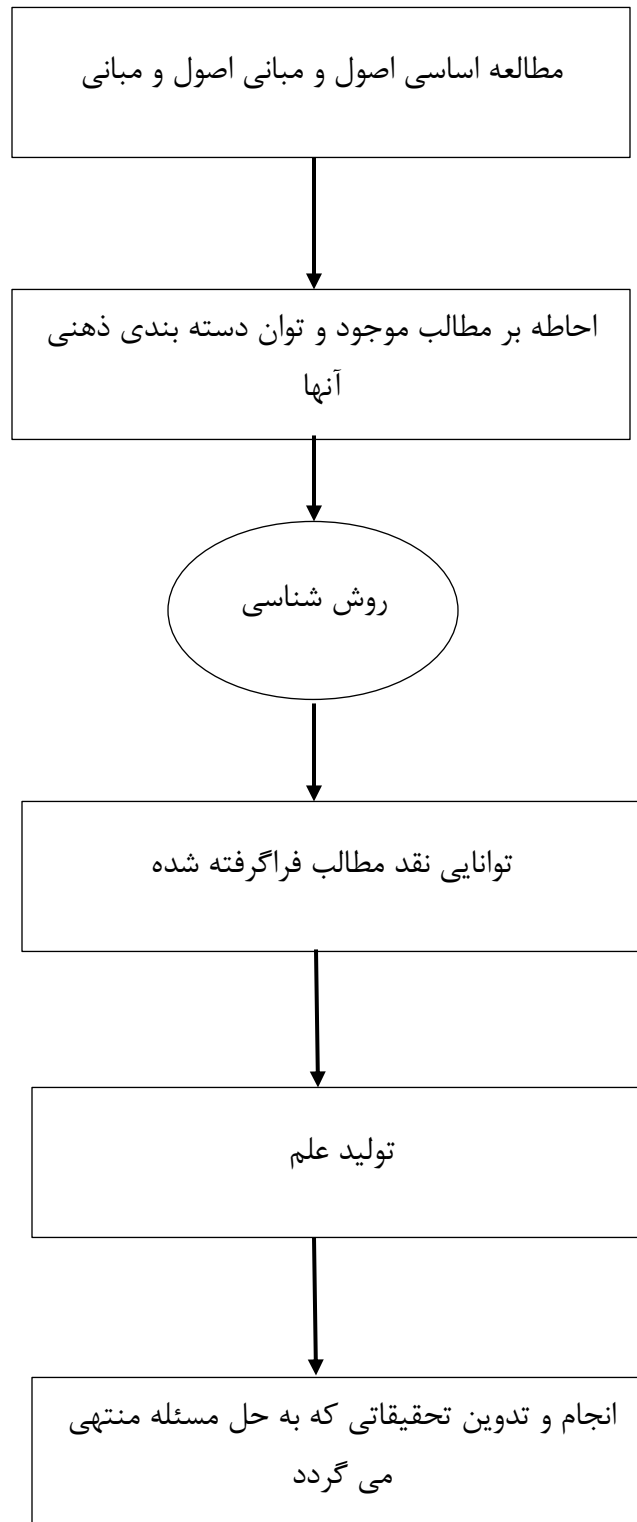

منبع: شاهرادی (۱۳۸۱)

حال اگر به فرض وجود تقاضا، آموزش علم اقتصاد به دنبال هدف اصلی این علم صورت بگیرد، مدل تولید علم برونزا با کاستی‌های بسیاری همراه خواهد بود. تولید و توسعه علم اقتصاد، به معنای رشد نظریه‌ها و نوآوری‌های اقتصاد است؛ از این رو علم اقتصاد حاصل نظام پژوهشی اقتصاد است (درخشان، ۱۳۸۱). چنین امری نیاز به مدل تولید علم برونزا (شکل ۲) دارد تا به صورت پویا به ارائه خروجی‌هایی برای حل مسائل اقتصادی جامعه بپردازد.

شکل 2: تولید علم درونزا

منبع: شاهمرادی (۱۳۸۱)

هر دو هدف ذکر شده ارزشمند است. اما مقصود این نگاره بحث‌های ارزشی نیست. هدف از این مقاله ارزیابی نظام موجود با اهداف اصلی علم اقتصاد است. از اهداف ذکر شده یکی در کوتاه‌مدت و دیگر در بلندمدت، به حل مسئله می‌پردازند. زمان پرداختن به مسائل کلان جامعه ارجحیت با راهکارهایی است که در بلندمدت، رشد و توسعه‌ی باثبات، پایدار و فراگیر را به ارمغان بیاورند.

برای دست‌یابی به هدفی که علم اقتصاد در ایران مبتنی بر آن آموزش داده می‌شود، روشی که نظام دانشگاهی موجود پی‌گرفته قابل قبول است:

«اساتید دانشگاهی کوشیده‌اند تا تئوری‌های اقتصادی را فرا بگیرند و بی‌دریغ دانش خود را به دانشجویان منتقل می‌کنند. به آنان ریاضیات، آمار و اقتصادسنجی نیز می‌آموزند تا تئوری‌ها را به آزمون تجربی بگذارند. به عنوان یک اقتصاددان اثباتی در تدریس تئوری یا آموزش عملی از توانایی نسبی خوبی برخوردارند. فارغالتحصیلان نیز در بازار کار موفق بوده‌اند. در حد کارشناسی و کارشناسی ارشد، آن‌هم در حوزه‌ی مهندسی اقتصادی و ارائه‌ی تحقیقات اثباتی دانشجویان اقتصاد از توان نسبی خوبی برخوردارند. اما وقتی دایره‌ی توقع بازتر می‌شود و از اساتید و دانش‌آموختگان اقتصادی قدرت تجزیه و تحلیل و نقد معضلات توسعه‌ای کشور و ارائه‌ی نسخه‌های صرفاً اقتصادی و شفاف‌بخش انتظار می‌رود، توانمندی‌ها به شدت کاهش می‌یابد» (صادقی تهرانی، ۱۳۸۱)

اما دستیابی به هدف اصلی علم اقتصاد، یعنی تربیت دانش‌آموختگانی که از قدرت تجزیه و تحلیل مسائل پیرامون خود برخوردار بوده و بتوانند مدلی برای رشد و توسعه کشور طراحی و توصیه کنند، نیازمند روش دیگری است. برای این منظور دانشجو می‌بایست با نظریه پردازی علمی آشنا باشد؛ جایگاه اصول و فروض متأثر از مکاتب را بشناسد و با شرایط جامعه خود -چه در سطح جهانی و چه در سطح کشور و شهری که در آن زندگی می‌کند- آشنایی داشته باشد.

اگر هدف نظام آموزشی، تربیت دانشجویان برای نوآوری در کاربرد علم و یا اساساً تولید علم باشد، ماهیت نظام آموزشی نیز در راستای این هدف شکل می‌گیرد (شاکری، ۱۳۸۱) و متعاقب آن، مدل تولید علم برونزا به مدل تولید علم درونزا نزدیک می‌شود. بویژه اینکه دستیابی به اهداف اصلی علم اقتصاد منافاتی با اهداف فعلی آموزش علم اقتصاد در ایران ندارد. با رسیدن به اهداف اصلی این علم اهدافی که امروزه از تحصیل در این رشته دنبال می‌شوند نیز پوشش داده می‌شوند. اگرچه، عکس این روند صادق نیست.

۳. علم اقتصاد در مقطع کارشناسی

۳.۱. تقسیم بندی دروس

تا بدینجا هدف از یادگیری علم اقتصاد از جهات مختلف مورد بررسی قرار گرفت. همانطور که بحث شد دستیابی به هدف غایی این علم نیازمند به کاربردن مدل تولید علم درونزا است. علم اقتصاد همچون دیگر علوم از اجزای مختلفی تشکیل شده است که هر یک از این اجزا کارکرد متفاوتی در روش شناسی علم اقتصاد ایفا می‌کنند. از این رو در هر سازمان آموزشی -با توجه به

اجزا و کارکرد آنها در روش شناسی علم -دروسی به تفکیک ارائه می شوند. در ادامه تقسیم بندی دروس در دو سازمان آموزشی - دانشگاه اصفهان و مدرسه اقتصاد لندن⁴ -همراه با نحوه تدریس و ارزیابی دانشجویان در مقطع کارشناسی رشته اقتصاد مورد ارزیابی قرار می گیرد.

با وجود تنوع دروس مختلفی که در زیرمجموعه های رشته اقتصاد تدریس می شوند، میان آنها اشتراکاتی وجود دارد که دسته بندی را ممکن می سازد. در این نگاره دروس ارائه شده در مقطع کارشناسی به سه گروه کاربردی، محض و تحلیلی - تحقیقی تقسیم می شوند.

کاربرد در اینجا معادل با واژه *application* استفاده شده است. فرهنگ آکسفورد این واژه را به صورت «عملی کردن یک ابژه» تعریف می کند. در این نگاره منظور از دروس کاربردی، آن دسته از دروسی است که برای ورود به بازار کار به عنوان یک دانش آموخته به کار می رود. این دروس در حقیقت فنونی را شامل می شوند که -بویژه در سطح بنگاه -از یک دانش آموخته اقتصاد انتظار می رود تا به آنها تسلط داشته باشد.

بیشترین جذابیت این دروس برای دانشجویانی است که با هدف جذب به بازار کار -بلافاصله پس از اتمام مقطع کارشناسی -وارد این رشته شده اند. از این رو بهترین روش تدریس این دروس به شکل دوره های کارورزی است. به این صورت که ترجیح بر این است که دانشجویان در حین گذراندن این واحدهای درسی به طور مستقیم با بنگاه‌هایی که از این فنون استفاده می کنند در ارتباط باشند.

محتوای درس نیز باید به طریقی طرح شود که با کاربرد فنون آموزش داده شده در بنگاه‌های مربوطه همخوانی داشته باشد. در این حالت ارزیابی میزان پیشرفت و یادگیری دانشجویان نیز می تواند توسط بنگاه‌های فعال در حیطه مورد بحث و بر مبنای معیارهای واقعی سنجیده شود. مزیت دیگر این امر آشنایی دانشجویان با کاربرد مباحثی است که در کلاس مطرح می شوند. علاوه بر این‌ها، این امر می تواند به منزله پلی ارتباطی میان صنعت و دانشگاه عمل کند.

گروه دیگر دروس در برنامه درسی اقتصاد که در این نگاره به کار رفته گروه دروس محض است. فرهنگ معین محض را خالص، ناب و بدون ترکیب تعریف می کند. در این جا منظور از دروس محض، آن دسته فنونی است که برای درک و به کارگیری دیگر مباحث -چه کاربردی و چه تحقیقی - تحلیلی -نقش پیشنیاز را ایفا می کند. دانشجو چه برای استفاده از فنون آموخته شده در دروس کاربردی و چه برای ارائه و درک تحلیل های نظری در دروس تحقیقی - تحلیلی نیازمند ابزارهایی است. دروس محض در حقیقت حکم این ابزارها را دارند. این دروس با در اختیار گذاردن فنونی همچون روش‌های محاسباتی و یا روش انجام یک تحقیق و تحلیل علمی برای دانشجو امکان به کار بستن آموخته های کاربردی و یا تحقیقی - تحلیلی را می دهد.

با توجه به ماهیت نظری صرفی که معمولا این دروس دارند، گاه این خطر وجود دارد که این واحدهای درسی به کلاس هایی خشک و خسته کننده بدل شوند. مهمترین دلیل چنین رویدادی ناتوانی برقراری ارتباط میان این گروه از دروس و دو گروه دیگر توسط دانشجویان است. این با استاد است که در ذهن دانشجو ارتباطی منطقی میان مباحث مطرح شده در دروس محض و کاربردهای بیرونی آنها در دروس تحقیقی - تحلیلی و یا کاربردی برقرار سازد.

⁴ London School of Economy and Political Science

گروه سوم دروس در این نگاره دروس تحقیقی - تحلیلی است. تحقیق (*research*) در فرهنگ آکسفورد به معنای «بازرسی نظام مند و مطالعه مواد و منابع به منظور دستیابی به حقایق و نتایج جدید» تعریف می شود. همچنین برای واژه تحلیل (*analysis*) «آزمون ابژه ای به صورت روش مند و با در نظر گرفتن جزئیات به ویژه با هدف شرح و یا توصیف آن» به عنوان تعریف ارائه شده است.

منظور از دروس تحقیقی - تحلیلی آن دسته از دروسی است که به منظور ایجاد توان تحلیل رویدادهای واقع در جهان خارج با استفاده از روش شناسی علم اقتصاد طراحی شده اند. دروسی همچون اقتصاد توسعه، اقتصاد بخش عمومی - در دانشگاه اصفهان - و سیاست های اقتصادی و تاریخ اقتصادی - در مدرسه اقتصاد لندن - از این قبیل دروس به شمار می روند.

این دروس برای آن دسته از دانشجویان حائز اهمیت است که با هدف دستیابی به قدرت تحلیلی و به منظور ارائه مدل های قابل طرح در سطح خرد و کلان وارد رشته اقتصاد شده اند. از دانش آموختگان انتظار می رود پس از گذراندن این دروس توان مدلی اجزای مطرح شده در درس را برای بدیل های آنها در دنیای واقع داشته باشند. پس از گذراندن درس اقتصاد بخش عمومی ۱ - که به امر هزینه های بخش عمومی می پردازد - انتظار می رود که دانشجو توان تحلیل (هرچند ابتدایی) عملکرد هزینه ای دولت را داشته باشد.

برای دستیابی به مدل تولید علم درونزا نیاز است که بر این واحدهای درسی تمرکز بیشتری معطوف شود. در این دروس قبل از هر چیز نیاز است که دانشجو با تئوری های مختلف مرتبط با هر مبحث آشنا شود. از آنجا که مطرح کردن تمامی تئوری ها در طول یک ترم خارج از فرصت کلاس است، بهتر این است که این کار به صورت ترکیبی و در کنار فعالیت های کلاسی صورت بگیرد.

به عنوان نمونه در درس اقتصاد توسعه می توان طرح کلیتی از مبحث فقر را به عهده استاد درس سپرد و سپس از دانشجویان انتظار داشت که تئوری های مختلف در این باره را از منابع گوناگون گردآوری کرده و مورد بررسی قرار دهند. برای اطمینان از انجام این عمل می بایست بخشی از کار کلاسی درس را به آن اختصاص داد. در مدرسه اقتصاد لندن کارهای کلاسی عمدتاً به صورت مکتوب و در چهارچوب مقاله های علمی به استاد درس ارائه می شود. مزیت این کار در دو چیز است؛ (۱) برای یافتن تئوری های مختلف، دانشجو ناچار است به منابع گوناگون مراجعه کرده و این امر مطالعه دانشجو در زمینه مورد بحث را - چه از نظر عمق و چه از نظر حجم مطالعه - افزایش می دهد. (۲) دانشجو از این طریق به ارائه یافته های خود در چهارچوب مقالات علمی عادت کرده و در نتیجه انجام کارهای پژوهشی جدی تر در مقاطع ارشد و دکترا برای وی ساده تر خواهد بود.

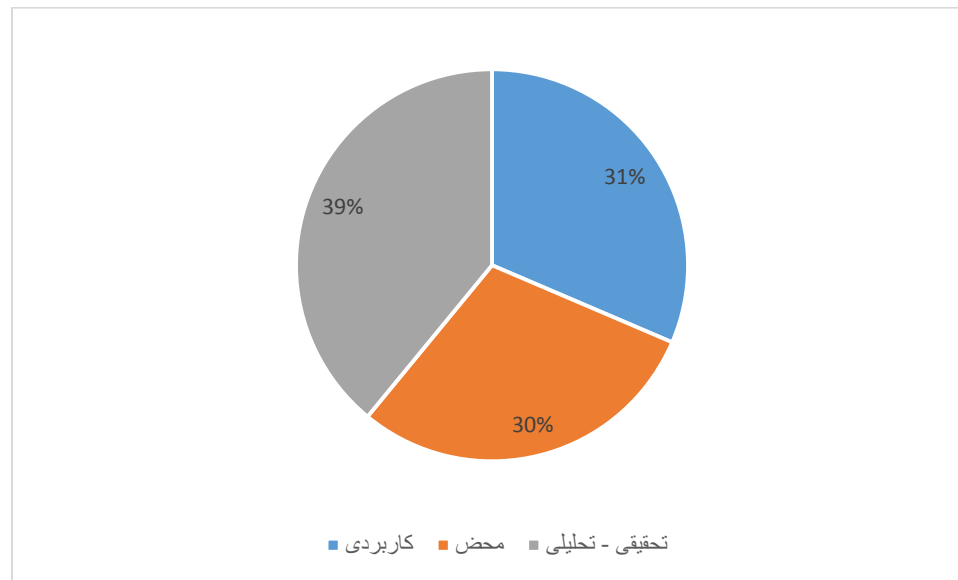
ارزیابی دانشجویان در این دروس بهتر است که به دو بخش با وزن مساوی تقسیم شود؛ (۱) فعالیت های کلاسی و (۲) امتحانات میان ترم و پایان ترم. در حال حاضر معمولاً وزن بیشتری به امتحانات داده می شود و چنین مسئله ای منجر به سهل انگاری تعداد قابل توجهی از دانشجویان در فعالیت های کلاسی شده است. شاهد این مدعا تعداد کثیر موسساتی است که عرضه کننده تحقیقات و مقالات کلاسی و حتی پایان نامه ها و رساله های کارشناسی ارشد و دکترا هستند. اگر فعالیت های کلاسی متمرکز بر نظریه هایی شود که در مباحث مطرح شده در کلاس کاربرد دارد، پس توصیه می شود که آزمون های میان ترم و پایان ترم نیز به کاربرد این نظریه ها در دنیای واقع اختصاص پیدا کند. آزمون می تواند به صورت شبیه سازی شرایطی باشد که تحلیل آن نیازمند نظریه های بررسی شده در کارهای کلاسی است.

۳.۲. ترکیب واحد های درسی

در دانشگاه اصفهان برای رشته اقتصاد نظری در مقطع کارشناسی -منهای دروس عمومی و اختیاری- ۱۰۵ واحد درسی به صورت تخصصی و اجباری ارائه می شود. از این تعداد ۳۱ واحد در گروه دروس محض، ۴۱ واحد در گروه تحقیقی - تحلیلی و ۳۳ واحد در گروه کاربردی قرار گرفته است (شکل ۳).

شکل ۳: سهم هر یک از گروه های درسی از دروس اجباری در رشته اقتصاد (دانشگاه اصفهان)

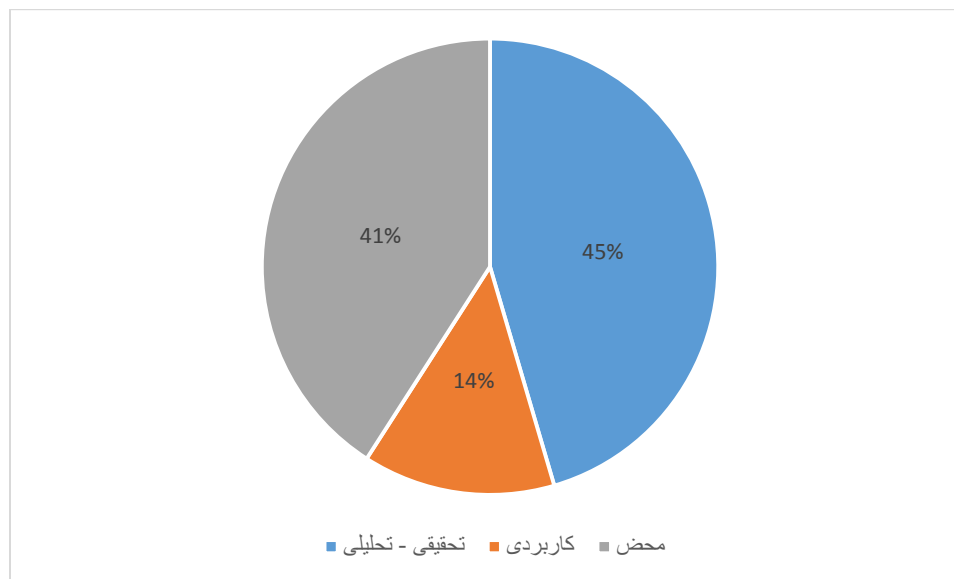
منبع: ase.ui.ac.ir

اگرچه، در مدرسه اقتصاد لندن، دروس کاربردی تنها ۱۴ درصد از کل واحدهای درسی را به خود اختصاص داده اند. ۴۱ درصد واحدهای درسی مربوط به دروس محض بوده و ۴۵ درصد آنها دروس تحقیقی - تحلیلی هستند (شکل ۴). در مدرسه اقتصاد لندن و در مقطع کارشناسی، در مجموع ۲۲ درس تخصصی ارائه می شود که هرکدام ۱ واحد درسی به شمار می روند. نکته جالب توجه این است که در این ۲۲ درس تنها ۳ درس در گروه دروس کاربردی قرار گرفته است.

مقایسه دو شکل ۳ و ۴ به وضوح جهت گیری دو دانشگاه را نشان می دهد. در دانشگاه اصفهان تمرکز به صورت نسبتاً یکسانی میان سه گروه درسی وجود دارد. ترکیب دروس در این دانشگاه به نحوی است که هم می توان از آن برای ورود به بازار کار استفاده کرد و هم می توان با کسب مهارت بیشتر در امر تحقیق و تحلیل به مقاطع بالاتر رفته و در وادی علم قدم زد. در مقابل ترکیب دروس در مدرسه اقتصاد لندن تمایل بالایی به دروس تحقیقی - تحلیلی دارد. در این موسسه آموزشی تاکید اصلی بر تربیت دانش آموختگانی است که توان مدل سازی مسائل دنیای بیرونی را داشته و بتوانند برای رشد و توسعه اقتصادی جامعه توصیه های سیاستی و کاربردی طرح کنند.

شکل ۴: سهم هر یک از گروه‌های درسی از دروس اجباری در رشته اقتصاد (مدرسه اقتصاد لندن)

منبع: http://econ.lse.ac.uk/courses/ugrad_teaching.html

بررسی خروجی دو موسسه آموزشی - دانشگاه اصفهان و مدرسه اقتصاد لندن - تفاوت اصلی میان این دو ترکیب از دروس را به وضوح نشان می‌دهد. ترکیب درسی تحقیقی - تحلیلی محور مدرسه اقتصاد لندن مسیری را برای دانشجویان مقطع کارشناسی فراهم می‌کند که در انتهای آن اقتصاددانان برجسته‌ای همچون لایونل رابینز^۵، جان مینارد کینز^۶ و فیروزه خلعتبری قرار دارند. این در حالیست که در انتهای مسیری که در حال حاضر توسط دانشگاه اصفهان و موسسات مشابه ترسیم می‌شود حتی افرادی نزدیک به این موارد نیز وجود ندارند.

۴. علم اقتصاد در مقطع کارشناسی ارشد

تا اینجا هدف از آموزش علم اقتصاد مورد بررسی قرار گرفت و نشان داده شد که برای دستیابی به هدف غایی علم اقتصاد برقراری شرایط برای مدل تولید درونزای علم ضرورت دارد. پس از آن با مقایسه ترکیب دروس در دانشگاه اصفهان و مدرسه اقتصاد لندن میزان همخوانی این ترکیب با هدف از علم اقتصاد مورد ارزیابی قرار گرفت. در ادامه، ابتدا نحوه تدریس اقتصاد در مقطع کارشناسی ارشد در دانشگاه مازندران ارائه شده و کاستی‌های آن بحث می‌شود. پس از آن روش پژوهش محور به عنوان بدیلی برای دستیابی به تولید علم درونزا ارائه می‌شود.

۴.۱. دانشگاه مازندران

⁵ Leonel Robins

⁶ John Maynard Keynes

۴.۱.۱. دروس پیشنهادی

دروس پیشنهادی در مقطع کارشناسی ارشد شامل دو درس اجباری برای تمامی دانشجویان (زبان تخصصی و روش تحقیق در اقتصاد) و چندین درس اجباری برای دانشجویانی که از رشته‌های دیگر وارد رشته اقتصاد شده‌اند (همچون اقتصاد سنجی پیشنهادی) می‌شود. دروس پیشنهادی فاقد واحد درسی بوده و هدف از ارائه آنها پوشش دادن مباحثی است که در مقطع کارشناسی به قدر کفایت به آنها توجه نشده است.

۴.۱.۲. دروس اصلی

دروس اصلی در مقطع کارشناسی ارشد شامل چهار درس اقتصاد خرد، اقتصاد کلان، موضوعات انتخابی در اقتصاد اسلامی و اقتصاد سنجی می‌شوند. هر یک از این دروس ۳ واحد درسی به شمار می‌رود. گذراندن این دروس برای تمامی دانشجویان اجباری بوده و نحوه ارزیابی دانشجویان به صورت آزمون میان ترم و پایان ترم است. اگرچه، درس موضوعات انتخابی در اقتصاد اسلامی شامل یک فعالیت کلاسی نیز هست. دانشجوی موظف است در طول ترم در یکی از شاخه‌های اقتصاد اسلامی به تحقیق پرداخته و نتیجه تحقیق خود را در چهارچوب یک مقاله علمی - پژوهشی به استاد درس ارائه کند. ارزیابی کار وی توسط استاد درس صورت می‌گیرد و معمولاً ۲۵ درصد از نمره پایانی دانشجوی مربوط به این فعالیت است.

۴.۱.۳. دروس اختیاری

منظور از اختیاری بودن این گروه از دروس این است که دانشجوی موظف است از میان تمامی دروس ارائه شده در این گروه چهار درس (هرکدام ۳ واحد) را انتخاب کرده و مبتنی بر طرح درس ارائه شده توسط وزارت علوم، آن را بگذراند. این دروس در دانشگاه مازندران شامل موارد زیر می‌شوند:

- اقتصاد توسعه
- اقتصاد سنجی کاربردی
- اقتصاد کلان تکمیلی
- اقتصاد بخش عمومی
- اقتصاد صنعتی
- برنامه ریزی اقتصادی
- سیر اندیشه‌های اقتصادی
- اقتصاد ایران

نحوه عملکرد در این کلاس‌ها و همچنین نحوه ارزیابی دانشجویان مشابه با درس موضوعات انتخابی در اقتصاد اسلامی است.

۴.۱.۴. پایان نامه

پس از گذراندن دروس پیشنیاز، تخصصی و اختیاری، دانشجو موظف است نگارش پایان نامه خود را آغاز کرده و حداکثر تا پیش از آغاز نیمسال پنجم آن را برای دفاع به دانشکده ارائه دهد. فرایند نگارش پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه مازندران به این شکل است که دانشجو پیش از هر چیز استاد راهنمای خود را مشخص می‌کند. این امر عموماً در نیمسال اول رخ می‌دهد. نقطه ضعف اصلی این مسئله در این است که دانشجویان جدیدالورود هنوز نه با اساتید دانشگاه به درستی آشنا شده‌اند و (با توجه به کاستی‌های موجود در مقطع کارشناسی) نه درک درست و شفافی از گرایش مورد علاقه خود دارند. حال در همان نیمسال آغازین از این دانشجویان خواسته می‌شود که استاد راهنمای خود را مشخص کرده که متعاقب آن گرایشی که در آن به تحقیق خواهند پرداخت مشخص می‌شود.

پس از تعیین استاد راهنما دانشجو موظف است که پروپوزال خود را تا حداکثر پایان نیمسال سوم به دانشکده تحویل دهد. در این پروپوزال می‌بایست موضوع پایان نامه دانشجو، بازه زمانی مورد بررسی، روش تحقیق و مواردی از این دست به درستی مشخص شوند. بزرگترین کاستی این امر در این است که چنین پروپوزالی مسیر عملکرد دانشجو را بیش از حد انعطاف ناپذیر می‌کند. در حقیقت از دانشجو انتظار می‌رود مسیری را که می‌خواهد طی کند - و درک درستی نیز از آن ندارد - شفاف و با تمام جزئیات ترسیم کند.

پس از تعیین استاد راهنما و تایید موضوع پایان نامه و پروپوزال، نوبت به نگارش و دفاع پایان نامه می‌رسد. نگارش پایان نامه توسط دانشجو و با نظارت دو استاد (استاد راهنما و استاد مشاور) صورت می‌گیرد. نقش استاد راهنما حصول اطمینان از حرکت دانشجو در مسیر پژوهشی مناسب است. به همین دلیل ضرورت دارد که تخصص استاد راهنما با موضوع پایان نامه همخوانی کامل داشته باشد. از طرف دیگر استاد مشاور اطمینان حاصل می‌کند که دانشجو روش شناسی به کار رفته در تحقیق را به درستی به کار بسته است.

مرحله نهایی دفاع از پایان نامه توسط دانشجو در حضور دو داور، استاد راهنما، استاد مشاور و نماینده تحصیلات تکمیلی است. در این مرحله دانشجو پایان نامه خود را به صورت مکتوب و پس از تایید نماینده تحصیلات تکمیلی، در اختیار اساتید داور می‌گذارد. این فرایند حداقل ده روز پیش از روز دفاع صورت می‌گیرد. در روز دفاع دانشجو به صورت شفاهی نتایج کار خود را ارائه کرده و پس از رفع ابهامات داوران در رابطه با پایان نامه وی کار او ارزش‌گذاری می‌شود. در نهایت و پس از انجام اصلاحات اعلام شده توسط داوران، پایان نامه دانشجو در چندین نسخه منتشر شده به بخش‌های مختلف دانشگاه تحویل داده می‌شود.

این فرایند اگرچه در ظاهر مناسب به نظر می‌رسد، اما در باطن از کاستی‌هایی برخوردار است. اولین کاستی (که پیشتر نیز به آن اشاره شده) مربوط به زمانی است که از دانشجو انتظار می‌رود استاد راهنمای خود را در اولین نیمسال تحصیلی و بدون شناخت کافی از گرایش‌های موجود در علم اقتصاد انتخاب کند. البته، لازم به ذکر است که در صورتیکه نحوه آموزش و ارزیابی در مقطع کارشناسی اصلاح و بازبینی شود، این مشکل منتفی است.

مشکل اصلی در این فرایند مربوط به پروسه داوری پایان نامه دانشجو است. قبل از هرچیز این نکته جای نقد دارد که داوران پایان نامه‌های کارشناسی ارشد از میان اعضای هیئت علمی خود دانشگاه و بدون در نظر گرفتن تخصص آنها برگزیده می‌

شوند. به عنوان مثال زمانیکه از استادی متخصص در مدل های داده - ستانده خواسته شود که پایان نامه ای خارج از این مبحث را داوری کند، نتیجه این داوری جای بحث خواهد داشت.

مشکل دیگر در پروسه داوری مربوط به ارائه شفاهی پایان نامه توسط دانشجو است. متن کامل پایان نامه پیش از جلسه دفاع (با فاصله حداقل ۱۰ روز) در اختیار اساتید داور قرار می گیرد و زمانی که صرف ارائه شفاهی کار می شود به نظر ضرورتی ندارد. نکته دیگر اینکه در بسیاری از جلسات دفاع، زمان قابل توجهی از زمان داوری صرف پرداختن به اشکالات نگارشی در پایان نامه ها می شود. این امر نه تنها اتلاف وقت است بلکه -در صورت وجود یک بخش ویراستاری در دانشکده -به سادگی قابل حل است.

۴.۲. روش پژوهش - محور

در بخش قبلی نحوه عملکرد دانشگاه مازندران در مقطع کارشناسی ارشد در رشته علوم اقتصادی تا حدودی مورد ارزیابی قرار گرفت. همچنین در حین ارزیابی برخی از کاستی های این روش از جمله نحوه نگارش و دفاع پایان نامه بحث شد. در ادامه روش پژوهش - محور به عنوان بدیلی برای روش فعلی ارائه می شود.

دوره آموزشی در این روش شامل چهار نیمسال تحصیلی می شود. در نیمسال اول دانشجو سه درس ۴ واحدی را می گذارند؛ زبان تخصصی، روش تحقیق و درس گرایش. در نیمسال دوم با توجه به مسیر پژوهشی و تخصصی دانشجو کارگاه هایی برگزار می شوند که برای هر دانشجو گذراندن کارگاه هایی که مرتبط با تخصص او هستند و یا برای نگارش پایان نامه وی دارای مطالب ضروری هستند اجباری است (تعیین کارگاه های اجباری برای هر دانشجو به عهده استاد راهنمای وی است). لازم به ذکر است که گرایش دانشجو پیش از آغاز نیمسال اول و طی جلساتی با اساتید دانشگاه و دانشجو تعیین می شود. فرایند تعیین گرایش دانشجو بر مبنای علاقه وی و توانایی های او و توصیه اساتید دانشگاه صورت می گیرد.

تا پایان نیمسال دوم دانشجو موظف است حداقل یک مقاله علمی پژوهشی مرتبط با تخصص خود و در راستای پایان نامه ای که قصد نگارش آن را دارد به استاد راهنما تحویل داده تا پس از اعمال اصلاحات مورد نیاز به یکی از مجلات علمی پژوهشی داخلی و یا خارجی برای داوری ارسال شود. هدف از این امر آشنایی دانشجو با مسیرهایی است که در گرایش وی پیش روی او قرار دارد. بدین شکل انتخاب موضوع پایان نامه برای دانشجو و همچنین استاد راهنما ساده تر می شود.

۴.۲.۱. نیمسال اول

در نیمسال اول دانشجو سه درس ۴ واحدی را به شرح زیر می گذراند:

زبان تخصصی: دانشجویان ایرانی برای کارهای پژوهشی خود با دو منبع روبرو هستند؛ منابع فارسی و منابع انگلیسی. هدف از درس زبان تخصصی ارتقای توانایی دانشجو در درک مطالب انگلیسی مرتبط با رشته اقتصاد و همچنین توان تهیه و ارائه خروجی علمی به زبان انگلیسی به صورت شفاهی و کتبی است. مباحث اصلی که در این درس پوشش داده می شوند شامل ۵ سرفصل کلی می شوند:

۱. درک مطلب (به صورت کتبی):

هر دانشجو تا پایان ترم می‌بایست توان مطالعه منابع انگلیسی در رابطه با رشته خود را کسب کند. از این رو از هر دانشجو خواسته می‌شود تا کتابی را -ترجیحا در حیطه گرایش خود و الزاما در رابطه با اقتصاد- انتخاب کرده و پس از تایید استاد راهنما مطالعه آن را آغاز کند. مزیت این امر علاوه بر تقویت توان درک مطلب دانشجو به صورت کتبی، آشنایی وی با نحوه نگارش و تحلیل مباحث اقتصادی به زبان انگلیسی است.

۲. درک مطلب (به صورت شفاهی):

به منظور ارتقای توان درک شنیداری دانشجو، استاد موظف است در طول ترم مبحثی را به انتخاب خود (الزاما در حیطه گرایش دانشجو و از میان منابع روز) به زبان انگلیسی تدریس کند. میزان مشارکت دانشجو در طول ترم در این کلاس نیمی از نمره دانشجو از این درس را در بر می‌گیرد.

۳. بیان مطلب (به صورت کتبی):

دانشجو موظف است تا پایان ترم نقدی بر روی کتابی که به عنوان موضوع مطالعاتی خود انتخاب کرده است بنویسد. این نقد می‌بایست از چهارچوب مقالات علمی پژوهشی پیروی کند و داوری آن بر عهده استاد درس است. محتوای نقد دانشجو از کتاب منتخب وی شامل معرفی کتاب و نویسنده، خلاصه‌ای از مباحث مطرح شده در کتاب، نقاط مثبت و کاستی‌های کتاب و همچنین نظر خود دانشجو پیرامون مباحث مطرح شده در کتاب می‌شود. هدف از این امر تقویت نگاه نقادانه در دانشجو در کنار توان درک مطلب مکتوب وی است.

دانشجو همچنین برای هر جلسه موظف است گزارشی مکتوب در رابطه با نظر خود پیرامون مبحثی که قرار است در سر کلاس به بحث گذاشته شود در ظاهر و قالب مقالات علمی پژوهشی نگاشته و به استاد تحویل دهد. بدین شکل می‌توان اطمینان حاصل کرد که دانشجو در مباحث مطرح شده در کلاس مشارکت فعال دارد.

۴. بیان مطلب (به صورت شفاهی):

تمامی دانشجویان موظف اند در هر جلسه در مسئله مورد بحث به صورت فعال مشارکت داشته باشند. این مشارکت می‌بایست فراتر از نظر شخصی خود دانشجو باشد. وی موظف است که برای نظراتی که در کلاس مطرح می‌کند به منابع موسق علمی ارجاع دهد.

۵. ترجمه متون:

دانشجو موظف است کتاب انتخابی خود را با نظارت استاد به زبان فارسی ترجمه کند. این ترجمه پس از پایان، با نظارت و راهنمایی استاد برای چاپ آماده می‌شود و با نام دانشجو و استاد به چاپ می‌رسد. برای ایجاد انگیزه در دانشجو علاوه بر نمره کلاسی، توصیه می‌شود که در شناسنامه فیپای کتاب چاپ شده، نام دانشجو اول و نام استاد دوم قرار گیرد.

روش تحقیق: از دانشجویان ورودی به مقاطع تحصیلات تکمیلی انتظار می‌رود که بر مبنای مدل تولید درونزای علم عمل کنند. این دانشجویان که پس از پایان مقاطع تحصیلات تکمیلی به دانش‌آموختگان علم اقتصاد بدل می‌شوند می‌بایست

توان طرح درست سوال و تعیین روش مناسب برای یافت پاسخ این سوال را داشته باشند. از این رو درس روش تحقیق با هدف ارتقای توان دانشجوی در امر پژوهش طراحی شده است و در ۴ واحد درسی شامل موارد زیر می شود:

۱. طرح مسئله:

دانشجو در طول نیمسال توان طرح سوال در رابطه با مسائل اقتصادی و با پیروی از اصول علمی را می آموزد. او موظف است در هر جلسه یک سوال در رابطه با گرایش تخصصی خود و مبتنی بر اصول طراحی مسئله طرح کرده و برای پاسخ به آن روشی بر مبنای روش شناسی علم ارائه کند. به بیان دیگر دانشجو موظف است در هر جلسه سوالی را پرسیده و راهی برای پاسخ دادن به آن پیشنهاد کند.

۲. نگارش:

در این درس دانشجو با نحوه نگارش مقالات علمی و مطبوعاتی پیرامون موضوعات اقتصادی آشنا می شود. هدف از این درس این است که تا پایان نیمسال دانشجو توان نگارش اصولی را داشته و بتواند نظرات خود را به زبان صریح و اصولی به رشته تحریر درآورد. از این رو ابتدا مسائل مقدماتی آیین نگارش از جمله دستور زبان و مشخصه های یک نگاشته موثر و روان به دانشجو آموخته می شود. سپس نحوه نگارش مقالات مطبوعاتی و علمی پژوهشی به صورت مبسوط برای دانشجو شرح داده می شود.

دانشجو موظف است تا پیش از پایان مباحث مرتبط با مقالات علمی، در هر جلسه یک مقاله مطبوعاتی به استاد درس ارائه کند (مقالاتی که از مقیاس ۱۰ نمره، نمره ای بیشتر از ۸ بگیرند برای چاپ به روزنامه ها و ماهنامه های مرتبط با رشته اقتصاد و با نام خود دانشجو ارسال می شوند).

پس از پایان مباحث مرتبط با مقالات علمی، نگارش یک مقاله با چهارچوب علمی - پژوهشی در هر جلسه اجباری است. مقالاتی که از مقیاس ۱۰ نمره، نمره ای بیشتر از ۸ بگیرند با اصلاح و راهنمایی استاد درس و با نام خود دانشجو برای مجلات و یا همایش های مرتبط ارسال می شوند. این امر به منظور ایجاد انگیزه ای مضاعف در میان دانشجویان برای مشارکت در فعالیت های کلاسی صورت می گیرد.

درس تخصص: علم اقتصاد روز به روز پیچیده تر شده و به طور پیوسته با گرایش های نوین تری روبرو می شود. به همین دلیل انتظار آشنایی دانشجویان با تمامی گرایش ها در علم اقتصاد خواسته ای نه تنها مبالغه آمیز که دست نیافتنی است. از این رو درس تخصص برای هر دانشجو با توجه به گرایش وی متفاوت از دانشجویان دیگر گرایش ها توصیه می شود. در این درس دانشجو با اصول مقدماتی مرتبط با گرایش خود آشنا می شود. منبع مورد استفاده در این درس به عهده استاد درس است (الزاماً یک منبع به روز - حداکثر شش سال از تاریخ چاپ گذشته باشد - می بایست در طرح این درس قرار بگیرد). نحوه تدریس به صورت مباحثه ای بوده و میزان مشارکت دانشجویان در بحث در نمره پایان ترم آنها تاثیر مستقیم دارد. تکالیف سپرده شده بر عهده دانشجو می بایست ماهیت تحقیقی داشته و نحوه ارائه آنها نیز می بایست در چهارچوب مقالات علمی - پژوهشی و به صورت مکتوب باشد. به منظور تقویت انگیزش دانشجویان برای مشارکت در فعالیت های کلاسی می توان مقالاتی که از مقیاس ۱۰ نمره ی حداقل ۸ را کسب می کنند را برای مجلات علمی - پژوهشی ارسال کرد.

بسته به مسیری که برای پایان نامه دانشجو مشخص می‌شود، وی به روش‌شناسی‌های خاصی (به خصوص روش‌های مقداری) برای آزمون فرضیات تحقیق خود نیاز خواهد داشت. از این رو در نیمسال دوم کارگاه‌هایی به منظور آشنایی دانشجو با روش‌های عملی مورد نیاز وی در زمینه پایان نامه او برگزار می‌شود. مزیت اصلی این کارگاه‌ها در این است که به جای آشنایی سطحی با بسیاری از روش‌های موجود، دانشجو به صورت عمقی و کاربردی با روشی که در پایان نامه خود استفاده می‌کند آشنا می‌شود.

۱. کارگاه روش‌های مقداری:

بسیاری از پژوهش‌های صورت گرفته در علم اقتصاد برای آزمون فرضیه‌های خود از روش‌های آماری همچون اقتصادسنجی، تحلیل پوششی داده‌ها و یا مدل‌های داده‌ستانده استفاده می‌کنند. از این رو آشنایی دانشجو با این روش‌ها از ضرورت بالایی برخوردار است. با توجه روش‌های کمی - آماری به کار رفته در علم اقتصاد برخی روش‌ها متداول‌تر بوده و در مطالعات تجربی کاربرد بیشتری دارند:

- اقتصادسنجی
- داده و ستانده
- تحلیل پوششی داده‌ها
- برنامه ریزی خطی
- روش فازی
- روش آزمایشگاهی
- روش شبکه‌های عصبی

در رابطه با روش‌های تجربی چند نکته لازم به ذکر است. اول اینکه در رابطه با اقتصادسنجی گستردگی مطالب به قدری زیاد است که تسلط کامل به تمامی این مباحث از فرصت یک نیمسال خارج است. از طرف دیگر در پایان نامه‌های کارشناسی ارشد معمولاً تنها از یکی از مدل‌های اقتصادسنجی برای آزمون فرضیه خود استفاده می‌کنند و به همین دلیل توصیه می‌شود که کارگاه اقتصادسنجی به صورت تفکیک شده برگزار شود. به این صورت که دانشجو تنها موظف به مشارکت در کارگاهی باشد که مدل مورد استفاده در پایان نامه وی را به بحث می‌گذارد.

نکته دیگر اینکه روش‌های مقداری به کار رفته در علم اقتصاد از پیچیدگی‌های بالایی برخوردار بوده و برای به کارگیری آنها نیاز به استفاده از برخی نرم‌افزارهای کاربردی است (همچون Microfit, Eviews, SPSS, SAS, STATA, ...). به همین دلیل ضرورت دارد که علاوه بر کارگاه‌های روش‌های مقداری، کارگاه‌هایی برای آشنایی با نرم‌افزارهایی که در به کارگیری این روش‌های مقدار کاربرد دارند نیز برگزار شود.

۲. کارگاه نگارش و دفاع از پایان نامه

درس روش تحقیق در نیمسال اول تماماً به نحوه نگارش مقالات و طرح سوالات پژوهشی اختصاص داده شد. از این رو ضرورت دارد که در نیمسال دوم کارگاهی با محوریت اصول نگارش پایان نامه و پروپوزال در مقطع کارشناسی ارشد برگزار شود. بدین شکل و با توجه به اینکه پیش از این دانشجوی در زمینه گرایش خود مطالعاتی داشته و با روش های مقداری مورد نیاز برای پایان نامه خود نیز آشنا شده، می تواند تا پایان نیمسال دوم پروپوزال خود را نگاشته و برای داوری به دانشکده تحویل دهد.

از طرف دیگر دانشجوی موظف است که پس از نگارش پایان نامه خود، در حضور اساتید داور و حضار در جلسه دفاع، از نتایج کار خود دفاع کند. این امر به معنای آشنایی وی به اصول ارائه مناسب و قابل قبول و همچنین مبانی فن بیان در یک جلسه علمی است. به همین دلیل کارگاه دیگری که در این نیمسال برگزار می شود به این مسئله می پردازد. در این کارگاه به دانشجوی نحوه برگزاری یک ارائه خوب و اصولی آموخته می شود. به طوریکه در پایان کارگاه، دانشجوی می بایست توان طراحی اصولی فایل ارائه و همچنین ارائه شفاهی آن را دارا باشد.

۳. جست و جوی هدفمند

دانشجویان به منظور نگارش پایان نامه خود و همچنین مقالات مستخرج از پایان نامه و دیگر مقالاتی که در طول دوره تحصیل خود و حتی پس از فارغ التحصیلی می نگارند نیازمند پشتوانه ای تئوریک هستند. جهان معاصر جهان فناوری اطلاعات است و بیشتر منابع مورد نیاز برای انجام یک تحقیق علمی در بانک‌های اطلاعاتی آنلاین قرار دارند. همچنین بسیاری از داده های آماری لازم برای آزمون تجربی فرضیه های پژوهشی دانشجویان از طریق اینترنت قابل دسترس است. به همین منظور برگزاری کارگاهی برای آشنایی دانشجویان با بانک های اطلاعاتی آنلاین و همچنین نحوه استخراج اطلاعات از این منابع ضرورت دارد.

۴.۲.۳. نگارش و دفاع از پایان نامه

پس از تایید پروپوزال دانشجوی توسط دانشگاه، فرایند نگارش پایان نامه با نظارت اساتید راهنما و مشاور آغاز می شود. چهارچوب نگارش و تنظیم پایان نامه دانشجوی همچون روش فعلی منطبق بر اصول تعیین شده توسط وزارت علوم است. تفاوتی که در روش پژوهش - محور نسبت به روش متداول وجود دارد در نحوه دفاع پایان نامه است.

هر پایان نامه توسط سه داور داوری می شود که هر سه داور از خارج دانشگاه برای داوری دعوت می شوند. تخصص یک داور می بایست در حیطه مدلی باشد که دانشجوی در پایان نامه خود استفاده کرده است. دو داور دیگر باید در موضوع مورد مطالعه در پایان نامه دانشجوی دارای تخصص باشند. مزیت اول این امر این است که داوران پایان نامه فارغ از صلاحیددی غیر از داوری اصولی پایان نامه انتخاب می شوند.

در این زمینه چند نکته لازم به ذکر است؛ اول این که تخصص هر داور با توجه به سوابق پژوهشی وی مشخص شده و می بایست به تایید هیئت تحصیلات تکمیلی برسد. و دوم اینکه پایان نامه دانشجوی می بایست پیش از ارسال برای داوران، به وسیله دو ویراستار ادبی و علمی ویرایش شود. بدین شکل اطمینان حاصل می گردد که داوری پایان نامه تنها به محتوای آن و روش شناسی به کار رفته در پایان نامه معطوف می شود.

برای اطمینان از مطالعه دقیق پایان نامه توسط اساتید داور، پیش از جلسه دفاع (۱ ماه) پایان نامه دانشجوی برای اساتید داور ارسال شده و از ایشان تقاضا می شود که آن را مطالعه کنند. در روز دفاع دانشجوی و اساتید راهنما و مشاور به همراه داوران

پایان نامه حضور خواهند داشت. داوران در رابطه با پایان نامه و روشی که طی کرده از دانشجو سوالاتی پرسیده و پاسخ مناسب به این پرسش‌ها شرط قبول پایان نامه دانشجو است.

۵. نتیجه‌گیری

هر شاخه‌ای از علم بسته به نیازی که برطرف می‌سازد و روش‌شناسی خاصی که دارد، از هدفی برخوردار است. علم اقتصاد نیز از این قاعده مستثنی نیست. در این نگاره ابتدا برای علم اقتصاد یک هدف غایی و چند هدف جانبی مطرح شد و نشان داده شد که برای دستیابی به هدف غایی علم اقتصاد مدل تولید درونزا علم از اهمیت و ضرورت بالایی برخوردار است.

پس از آن ترکیب واحد‌های درسی در مقطع کارشناسی میان دو موسسه آموزش عالی - دانشگاه اصفهان و مدرسه اقتصاد لندن - مورد مقایسه و ارزیابی قرار گرفت. هدف از این کار بررسی میزان همخوانی ترکیب واحد‌های درسی در این دو موسسه آموزشی با هدف غایی علم اقتصاد بود. برای این منظور دروس به سه گروه محض، کاربردی و تحقیقی - تحلیلی تقسیم شدند.

منظور از دروس کاربردی آن دسته از دروسی است که برای دانش‌آموختگان علم اقتصاد حکم فنونی را دارند که در بازار کار برای آنها کاربرد دارد. در مقابل دروس تحقیق - تحلیل قرار دارند. این دروس با هدف تجهیز دانشجو در تحلیل مسائل اقتصادی در سطح خرد و کلان در جامعه بر مبنای تئوری‌ها و روش‌شناسی علم اقتصاد طراحی شده‌اند. در نهایت دروس محض - دروسی که فنون کمی و کیفی مورد نیاز برای درک و کاربرد مباحث مطرح شده در دروس کاربردی و تحقیق - تحلیلی را فراهم می‌کنند - باقی‌دروس را شکل می‌دهند.

برای دستیابی به مدل تولید درونزای علم نیاز به تمرکز بیشتر بر روی دروس تحقیقی - تحلیلی وجود دارد. همانطور که در شکل ۴ نیز قابل مشاهده است در مدرسه اقتصاد لندن به این مسئله توجه بالایی شده است (۴۵ درصد دروس تحقیقی - تحلیلی در مقابل ۱۴ درصد دروس کاربردی). نتیجه این امر ظهور نظریه پردازانی همچون کینز، رابینز و خلعتبری از این موسسه آموزشی بوده است. در مقابل تمرکز ناکافی در دانشگاه اصفهان بر روی دروس تحقیقی - تحلیلی نسبت به دروس کاربردی (۳۹ درصد در مقابل ۳۱ درصد) آن هم به نحوی ناکارآمد منتهی به مدل تولید برونزای علم در این موسسه آموزش عالی شده است.

در مقطع کارشناسی ارشد نیز روش حاضر از کاستی‌هایی برخوردار است. مهمترین این کاستی‌ها مربوط به نحوه نگارش و دفاع پایان نامه توسط دانشجویان و داوری آن بوسیله اساتید دانشگاه می‌باشد. برای غلبه بر این مشکل روش پژوهش محور در این نگاره مطرح شد. مشکل اصلی در داوری پایان نامه‌ها یکی نبود یک ویرایش ادبی و علمی مناسب و دیگری ناهمخوانی تخصص اساتید با پایان نامه‌های تحت داوری است.

۶. فهرست منابع

درخشان، مسعود (۱۳۸۱). بررسی تطبیقی نظام آموزش علم اقتصاد در ایران و سایر کشورها. مرکز تحقیقات اقتصاد / ایران. مجموعه مقاله‌های اولین همایش دستاوردهای آموزشی و پژوهشی علم اقتصاد در ایران. ۲۳-۳۵.

شاگری، عباس (۱۳۸۱). بررسی تحلیلی محتوای درس اقتصاد خرد در کشور در مقایسه با سایر کشورهای جهان. مرکز تحقیقات اقتصاد ایران. مجموعه مقاله های اولین همایش دستاوردهای آموزشی و پژوهشی علم اقتصاد در ایران. ۱۲۷-۱۰۹.

شاهمردی، اکبر (۱۳۸۱). بررسی تحلیلی محتوای درسی اقتصادسنجی در کشور در مقایسه با سایر کشورهای جهان. مرکز تحقیقات اقتصاد ایران. مجموعه مقاله های اولین همایش دستاوردهای آموزشی و پژوهشی علم اقتصاد در ایران. ۱۷۱-۱۹۱.

صادقی تهرانی، علی (۱۳۸۱). بحران تفکر اقتصادی در ایران. مرکز تحقیقات اقتصاد ایران. مجموعه مقاله های اولین همایش دستاوردهای آموزشی و پژوهشی علم اقتصاد در ایران. ۶۷-۸۱.

نقی زاده، محمد (۱۳۸۶). تفکر اقتصادی و توسعه: مورد ژاپن (انگلیسی). چشم اندازهای دانش اقتصاد (تکاپو). (۱): ۳۲۹-۳۱۵.

North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge university press.

North, D. C., Wallis, J. J., & Weingast, B. R. (2009). *Violence and social orders: a conceptual framework for interpreting recorded human history* (p. 1). Cambridge: Cambridge University Press.

Romer, D., & Chow, C. (1996). *Advanced Macroeconomic Theory*. Mcgraw-hill.

۷. پیوست

جدول ۱: دروس تخصصی (اجباری) در مقطع کارشناسی رشته اقتصاد نظری - دانشگاه اصفهان

عنوان درس	نوع درس	واحد	عنوان درس	نوع درس	واحد	عنوان درس	نوع درس	واحد
اصول حسابداری ۱	کاربردی	3	زبان تخصصی ۱	کاربردی	2	اقتصاد کلان ۲	تحقیقی - تحلیلی	4
اصول سازمان و مدیریت	کاربردی	2	زبان تخصصی ۲	کاربردی	2	اقتصاد پول و بانکداری	تحقیقی - تحلیلی	3
اصول	کاربردی	3	ریاضی ۱	محض	4	اقتصاد	تحقیقی -	3

حسابداری ۲							بخش عمومی ۱	تحلیلی
اقتصاد کشاورزی	کاربردی	2	ریاضی ۲	محض	4	اقتصاد بخش عمومی ۲	تحقیقی - تحلیلی	3
اقتصاد مدیریت	کاربردی	2	آمار ۱	محض	4	مالیه بین الملل	تحقیقی - تحلیلی	3
اقتصاد صنعتی	کاربردی	2	آمار ۲	محض	4	تجارت بین الملل	تحقیقی - تحلیلی	3
اقتصاد انرژی	کاربردی	2	اقتصاد سنجی	محض	4	نظام های اقتصادی	تحقیقی - تحلیلی	3
ارزیابی طرح های اقتصادی	کاربردی	2	اقتصاد ریاضی	محض	3	تاریخ عقاید اقتصادی	تحقیقی - تحلیلی	3
حقوق تجارت	کاربردی	3	اقتصاد خرد ۱	محض	4	اقتصاد ایران	تحقیقی - تحلیلی	3
برنامه ریزی اقتصادی	کاربردی	3	اقتصاد خرد ۲	محض	4	اقتصاد توسعه	تحقیقی - تحلیلی	3
اقتصاد منابع طبیعی	کاربردی	3	روش تحقیق	محض	2	جامعه شناسی اقتصادی	تحقیقی - تحلیلی	2
کاربرد کامپیوتر در اقتصاد	کاربردی	2	اقتصاد کلان ۱	تحقیقی - تحلیلی	4	اقتصاد اسلامی	تحقیقی - تحلیلی	2

منبع: ase.ui.ac.ir

جدول ۲: دروس تخصصی (اجباری) در مقطع کارشناسی اقتصاد نظری - مدرسه اقتصاد لندن

نام درس	نوع درس	واحد	نام درس	نوع درس	واحد
اصول اقتصاد کلان	تحقیقی - تحلیلی	1	پروژه های کمی اقتصادی	کاربردی	1
اقتصاد سیاست های عمومی	تحقیقی - تحلیلی	1	مسائل کاربردی در اقتصاد سنجی	کاربردی	1
اقتصاد سیاسی	تحقیقی - تحلیلی	1	اقتصاد ۱	محض	1
اقتصاد توسعه	تحقیقی - تحلیلی	1	اقتصاد ۲	محض	1

1	محض	اصول اقتصاد خرد ۱	1	تحقیقی - تحلیلی	تاریخ اقتصاد
1	محض	اصول اقتصاد خرد ۲	1	تحقیقی - تحلیلی	اقتصاد بین الملل
1	محض	اقتصاد سنجی مقدماتی	1	تحقیقی - تحلیلی	اقتصاد کار
1	محض	اصول اقتصاد سنجی	1	تحقیقی - تحلیلی	نظریه اقتصادی و کاربردهای آن
1	محض	تحلیل اقتصادی پیشرفته	1	تحقیقی - تحلیلی	اقتصاد پولی
1	محض	ثئوری اقتصادی	1	تحقیقی - تحلیلی	اقتصاد بخش عمومی
1	محض	اقتصاد رفتاری	1	کاربردی	اقتصاد صنعتی

منبع: http://econ.lse.ac.uk/courses/ugrad_teaching.html